

ئەمىرىكاۋ سۈننە ؟

ئاسۇعەبدوللەتەيف

ستراتىجى ئەمىرىكى تا ئەمرۇ بۇ ھىننە دىموكراسى و بلاۋكردنەۋە دىموكراسى ستراتىجىكى تەۋاۋ روون نىيە لاي عىراقىيەكان، ھەر بۇيە ئەم ستراتىجە ھەر جارەى بە نەغمەيەك و بەبىيانويەك مىكانىزمەكانى خۇى ھەئەسۈرۈنۈ و تاقىكردنەۋەيەكى وورد ئەكات لەگەل سەرجم لايەنە عىراقىيەكان بە كوردو سۈنەۋ شىعەۋە، لە ماۋەى سالانى رابردوۋ دا ئەمىرىكىيەكان لەگەل زۇربەى لايەنە بەھىزەكانى سۈنەۋشىعەۋ كورددا بە پۇرسەيەكى كاتى عاجز بوون و ئاشتوبونەۋە و گرتن و راۋەدوناندا رۇشتوۋە، لىدان و رووبەرۋو بوونەۋەى كوتلەى سەدرى و لىدانى زەبىرى كارىگەر لىيان لە نەجەف و كەربەلا و بەغداۋ ھەۋل بۇ گرتنى موقتەدا سەرد بۇ تەمبى كردنى، ھەم بە شىۋەيەكى عەسكەريانەۋ مىللىتارى و ھەم بە شىۋەيەكى سىياسى، گرتن و نازاردان و بەردانى چەندىن كەسايەتى سىياسى لە عىراق بە بىيانوۋى جۇراۋ جۇرو ھەلگوتانە سەر مال و ئۇفېسىيان، ۋەك ئەحمەد چەلەبى سەرۋكى كۇنگرەى نىشتىمانى عىراقى و تۆمەتدەنە پالى بۇ گەندەلى و فەسادو بەرتىل خۇرى و زانىارى پىدان بە دەزگا ھەۋالگىريەكانى ھەندى ۋولات، ھەلگوتانە سەر مالى د. موحسن عەبدولھەمىد سەرۋكى حزبى ئىسلامى عىراقى- سۈنەۋ و پشكىن و گرتنى خۇى و كورەكانى بۇ ماۋەيەك و نازادكردنەۋە بە بىيانوۋى ھەبوۋنى تىرۇرىست و تۆمەتى لەو جۇرە لە مائەكەياندا، ئىختىراقكردنى دەزگاي ئاسايشى كوردى و ھاتنىان بەبى ئاگاداركردنەۋەى ۋەزارەتەكانى ناوخۇى حكومەتى ھەرپم بۇ گرتن و رھاندنى مامۇستا عەلى باپىر ئەمىرى كۆمەلى ئىسلامى و ھاورىكانى بۇ ماۋەى زياتر لە سالىك بە تۆمەتى جۇراۋ جۇرو توندكردنى لە بەندىخانە، پاشتر ھاتنىان بۇ ھەلەبجەۋ تىك و پىكدانى مائەكەى مامۇستا عەلى عەبدول عەزىزى رابەرى گشتى بزوتنەۋەى ئىسلامى و بردن و رھاندنىان بە شىۋەيەكى كاۋبۇبى ئەمىرى بە ھەلىكۇپتەرى سەربازى لەگەل ھەندى لە ھاورىكانىدا، لە ناۋ ھەۋلىردا ھىرش بۇ سەر بەشە ناوخۇبى قوتابىان ھەمدىس بە ھەلىكۇپتەرى ئەمىرىيەكان گوايە ھەلەيەكى تەكنىكى بوۋەۋ بۇ تىرۇرىست گەراون كە چەندىن قوتابى سوتوا برىندار بوۋ، لە گوندىكى نىك كەركوكىشدا بە ھەمانشېۋە كۇپتەرى ئەمىرىكى و مارىنز ھەستان بە تەقەكردنى ۋەھمىيانە لەو گوندە و دايان بەسەريانداۋ چەندىنەۋەى لى برىندار كردن و كوشتن، لە سلىمانىش لە سوسى دايان لە رەتلى ھەندى لە ئۆتۇمبىلى مەدەنى و لە ھەۋلىرىش بەھەمانشېۋە ئۆتۇمبىلى بەرپرسىكى لى پارتىان دايە بەر فىشەك و كورەكەى برىنداركر بەبى ھىچ دەلەلەتتىكى لە بابەت نەبوۋنى ئەمنىيەت، بۇ ياد خستەنەۋەش لە سەرۋبەندى رزگارى عىراقدا بە شىۋەيەكى قورس رۇكىت بارانى ھىزىكى سەربازى پارتىان لە دەشتى ھەۋلىر- موصل كرد كە جگە لە برىندارىكى زۇر كوژرانى پەيامنىرو ۋەرگىرىكى رادىۋى لەندەنى لىكەۋتەۋە و كاك ۋەجىھ بارزانى براى كاك مەسعود بارزانىش كە بەرپرسىكى پاىەبەرزى عەسكەرى پارتى بوۋ بە سەختى برىندار بوۋ، ئەمەش گوايە ھەلەى تەكنىكى بوۋە.

ئاخۇ ئەم كارانەى ئەمىرىكىيەكان ئەچنە خانەى ستراتىج و ئەجىنداي كۇشكى سىپەۋە يان سبەينىيەكى نىك راستگۇبى لەدەست نادەن لە عىراقدا ؟ لە كاتىكدا ئەمىرىكىيەكان ھەمىشە خۇيان ۋا پىناسە ئەكەن كە كۇنترۇلى عىراقىان كردوۋەۋ دۇست و نەيارەكانى خۇيان ئەزانن كىيەۋ لەم بارەيەشەۋە دەمى شىعە ئەلاۋىنن و دەمىكىش سۈنەۋ دەمى كوردو توركمان وتاد.. ھەمىكىش مىزاجىانە ئەيانبوغزىنن و بەراست و چەپدا تەتەلەيان ئەكەن و عاجزىان ئەكەن و نايانەۋىت كەس ۋەكو خۇى دەر بىكەۋىت، ئەگەر چى ئەمىرىكىيەكان بەم كارەيان زىانىكى زۇر لەو دىموكراسىيەتە ئەۋەشىنن كە بەردەۋام جۇرج بۇش لە ۋوتارە ھەفتانەكانى خۇيدا بانگەشەى بلاۋ بونەۋەى ئەكات لە عىراق و ستايشى ئەۋ زەمىنەۋ ستراتىجىانەى ھىزەكانىان ئەكات لە عىراق كە بۇتە خالى گۇرانكارى جەۋھەرى لە پۇرۇزەى رۇژھەلەتى ناۋەرەستى گەۋرەدا، بەلام نايە ۋايە؟ ئەمىرىكىيەكان كە لەھەۋلەكانىان بوونەۋە لەسەردەستى زالمى خەلىلزاد بۇ رازىكردنى سۈنەكان بۇ شەرعىت پىدان و بەللى لەسەر دەستورى ھەمىشەى و ئىستاش زەمىنەيان بۇ رەخساندوۋون بۇ بەشدارى پىكردنىان لە ھەلۇبۇردنى ئەمجارەدا روۋەۋ حكومەتى چەسپاۋ، كە ئەمە رىك ئاشتكردنەۋەى سۈنەيە لەلايەن ئەمىرىكىيەكانەۋە بۇ لىدان لەو پىراكىشى و غرورەى شىعەكان كە ئىستا ھەيانە لە عىراقداۋ تەنەنەت ئەم غرورە نايەتوللا عەلى سىستانىشى لەو كايە سىياسىيە دوورخستەۋە، بەمەش جۇرىك لە پەرتى لە نىۋ شىعەكاندا خولقاند بەتايىبەتى بە خۇ جىاكردنەۋەى ئەحمەد چەلەبى لە لىستى (الائتلاف العراق الموحد) كە 16 لايەنى شىعەن و تەنەنەت سىستانىش پشترىيان ناكات و ئىستا جگە لەۋەى كە سىستانىش خۇى بىدەنگ كردوۋ ئەحمەد چەلەبى لىستى (المؤتمر الوطني العراقي) پىك ھىناۋە كە 9 لايەنى شىعەن و رەنگە ئەمەش بۇخۇى

به دستله پشتمانی ستراتیجه گهرمه که ی ئەمریکیه کان کرابیت بۆ تیگدان و پهرتکردنی دهنگهکانی شیعه و شیواندنی ئەو فهزایه، وه ک چون گهرمایێ ئەو ستراتیجهش گهشته کوردستان بۆ پهرتکردنی دهنگهکانی کورد به خۆجیاکردنهوهی یهگرتووی ئیسلامی کوردستان له لیستی هاوپهیمانی کوردستانی و رهنگه سبهینێ ئەم دهنگانهی یهگرتووش ئۆتوماتیکی بچیته خزمهتی سوننهوه بۆ راستکردنهوهی هاوسهنگی هیزو قوتکردنهوهیان له بهران بهر شیعهکاندا؟

ئهگه چى سونهی مهزهههه سونهی لیبرالی سونهی عیلمانی و سونهی فاشیزم و نهتهوه پهراست ههه له عیراقدای و هه موویان بایکوتی هه لێزاردنی 30کانونی دووه میانکرد به لām له کانونی یه که می 2005 داینه وه.

له لایه کی تره وه ئەمریکیه کان بیزار بوون له یاخیبوون و تیرۆر له لایه ن سیگۆشهی سوننه کانه وه بۆیه گهره کیانه هه رچون بیت ئەم به شداریه یان پێ بکه ن، بۆ یه ده گ و موحامه له ش له کۆی 275 کورسی په رله مان 230 کورسییان ئەچیته کێرکی و مونا فه سه ی هه لێزاردنه وه 45 کورسیه که ی دیکه دانرا وه بۆ ئەو لایه نانه ی که دهنگی که م ئەهین و توانای چوونه ناو په رله مانیان نییه یان ئەوانه ی که پێویسته بچه په رله مان تا بوه ستن له به رانه ر هه ژموونی شیعه کانه دا،

بۆیه به شداری سونه به دوو لیست به لگه ی گۆرانه له بیرى ئسولگه رای توندروانه و یاخیگه ریانه بۆ بیرکی به شدارانه ی ئەکتیف له کاری سیاسی و کۆمۆنیتاری مه ده نی و عه قلانی وه به لگه ی به ناگاهاته وه یه که بۆ ئەوه ی شیعه مۆنۆپۆلی ده سه لات نه کات و هه و ئیکیشه بۆ رێگرتن له پرۆسه ی به مه زه هه بکردنی عیراق و به ئیرانکردنی عیراق و ئاشتکردنه وه ی سوننه بۆ کورسیه کانی دین و ده ولت، که سه رتا پا مانا و مه غزایه کی ئەمریکیه هه لگرتوه،

هه رچه نده ئەمریکا له ته نگه زه یه کی گه ورا یه له ئاست ره وه ندی ئاین و تیگه لا وکردنی خێل و مه زه هه ب و سیاسه ت، وه تیژی ئەمریکه له به رانه ر ئایندا تیژیکی عه قلانی و لۆژیکی نیه ئەوه نده ی تیژیکی به رزه وه نده خوازیانه ی سیاسی و ده ستبه سه راگرتنی کایه پترۆلیه کان و عیراقیکی هیم و بیده نگه، دوا جار ئەم پرۆسه یه پرۆسه ی گواسته وه ی عیراق نیه له ده ولتێکی تۆتالیتاره وه بۆ ده ولتێکی دیموکراسی عه لمانی، ئەوه نده ی پرۆسه یه که بۆ ته میی کردنی ئەو عه قلّه عه ره بیانه ی که خوازیارن عیراق له ژیر پێی کۆلۆنیل و جه نراله کانی ئەمریکا و ستراتیجه کانه دا در بکیشن و به لām ئەبێ بزاین ئەم هه لێزاردنه گۆران ئەخولقی نی؟ تا ج راده یه ک گه شه ی دیموکراسی ئەکتیف نه کات و گه شه ی تیرۆریش پاسیف نه کات؟ وه تا ج راده یه ک ئەم ده ولت و حکومه ته نوپیه حکومه تی یاسا و سه ره وه رییه کان ئەبێ و کێ نالییت حکومه تی دژه دیموکراسی و ئسولگیه ریانه نابیت که دوا جار عیراق بختا وه ناو قالدان، چونکه پرۆسه ی هه لێزاردن و چه مکی دهنگدان بۆ خۆی وه کو کولتورلیکی دیموکراسی یه کی که له پایه کانی دیموکراسی و ته وا وکه ری ئەرکه کانی دیکه ی کۆمه لگایه کی مۆدیرنه به ئاراسته ی عه قلانیه ت و زامنکردنی مافه کان و وه لاوه نانی بیرى خیلا یه تی بۆیه سه د در سه د دره نجامیکی ته ندروست نایات به ده سه ته وه ئیشکالیه تی زۆربه ی ئەو هیزو گروپانه ی که موشاره که ی هه لێزاردن ئەکه ن له وا نییه که ناتوانن به دره نجامه کانی قایل بن به لگه ئەوه یه که شه رعیه تی ده سه لاتی خۆیان شه رعیه تیکی جه ماوه ری و یاسایی نییه به لگو شه رعیه تیکی به ر مه بنای هیزی غه بیانی و خودا وه ندو ئاین و تیزه عه شایریه کان دروست بووه بۆیه هه ر ساته وه ختیگ له باردا هه یه که فاشیزمیکی عه ره بی نوێ له دایک بێ، وه هه لّه ی زه قی عیراقیه کان له وه دا بوو که وایانزانی هه ر له پاش روخانی ده ولته تی دکتاتۆری به عس ئیدی ده ولتێکی دیموکراسی و دادگه ر شوینی ئەگریته وه.

به لām جیی نیگه رانییه ئیستا که ئەوه تاین له به رده م ویستگه ی هه لێزاردنیکی حه ساس بۆ حکومه تیکی چه سپاوی دیموکراسی به (تداول السلطه) ئاماژه ی هیزی ئەکتیفی عه لمانی و سکولار نابینین و ئەوه ی هه یه هیزی دینی و کۆنزه رفاتیقی ته قلیدی و خیله کیه که ته نها نه ته وه یه کی بالاده ست و مه زه هه بیکی دیاریکرا و ئەبیینت، که ئەمه ش دوا جار فاشیزم به ره م دینی که رهنگه فاشیزمی ئیسلامی یان نه ته وه یی بیت..